

Feuilleton

Soms lijkt dit marginaal wel erg op een feuilleton over de herstructurering van het sociaal-wetenschappelijk onderwijs en onderzoek in Nederland. Er is echter geen ontkomen aan. Al weer dringt zich een nieuwe aflevering op met het verschijnen van de Nota Gedrags- en maatschappijwetenschappen, een al lang beloofd vervolg op de Nota Meerjarenplan sociaal onderzoek en beleid (1978).

Wat vooraf ging: invoering van de twee-fasenstructuur, voorwaardelijke financiering, herstructurering van het wetenschappelijk personeelbestand, taakverdeling en concentratie. Waarbij deze aflevering wat verpozing belooft. Daar het voorafgaande al genoeg tijd en energie van de betrokkenen heeft gevraagd, worden in de nota namelijk geen voorstellen gedaan voor grootscheepse organisatorische of inhoudelijke veranderingen. Wel wordt geprobeerd met bescheiden middelen te komen tot een meer gerichte en doelmatige inzet van het sociaal-wetenschappelijk onderzoekspotentieel. Daarbij gaat het niet om de afzonderlijke disciplines (hoewel de nota daarover niet altijd even ondubbelzinnig is) – daar zijn de disciplineplannen voor – maar om de dwarsverbanden. Naast disciplinaire moeten er thematische, probleemgerichte zwaartepunten komen, die de samenhang versterken tussen de verschillende disciplines.

In de nota wordt een beleid aangekondigd, gericht op enerzijds het beschermen en zo mogelijk verbeteren van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek door het versterken van de organisatiestructuur en anderzijds het vergroten van de maatschappelijke betekenis door het stimuleren van onderzoek op een aantal van groot maatschappelijk belang geachte gebieden. Deze beleidslijnen zijn er tevens op gericht meer samenhang te brengen in het onderzoek uit de verschillende geldstromen om met name de wisselwerking tussen toepassingsgericht en meer fundamenteel onderzoek te intensiveren.

Aangekomen bij de concrete voorstellen lijkt de nota toch wat ingrijpender en minder onschuldig dan hierboven voorgesteld. Hoe ingrijpend precies en hoe 'schuldig' valt echter moeilijk te zeggen. Zo helder, informatief en consistent is de nota nu ook weer niet. Daardoor krijgt de min of meer toevallige gesteldheid van de lezer nogal wat invloed op diens uiteindelijke oordeel. Als ik naïeviteit en boosaardigheid als niet passend ter zijde schuif, blij-

ven voor mij in ieder geval twee opties over: een welwillende en een wantrouwende.

Een welwillend oordeel zou globaal als volgt kunnen luiden. Het is begrijpelijk dat de overheid, als belangrijkste financier en opdrachtgever van sociaal-wetenschappelijk onderzoek in ons land, ook op dit terrein orde op zaken wil stellen. In deze tijden van bezuiniging lijkt het de moeite waard door reorganisatie het kwalitatief goede en maatschappelijk relevante sociaal-wetenschappelijke onderzoek veilig te stellen. Voor de eerste geldstroom gebeurt dit al via de voorwaardelijke financiering. Voor de tweede geldstroom kan dit gebeuren door ZWO/NWO, zoals voorgesteld, actief te laten bevorderen dat het sociaal-wetenschappelijk onderzoek een financieel aandeel krijgt dat meer in overeenstemming is met de plaats van de sociale wetenschappen in het universitaire onderzoekspotentieel. Voor de derde geldstroom lijkt het inderdaad verstandig het onderzoek wat meer te coördineren en te programmeren. Ook lijkt het verstandig het onderzoek uit verschillende geldstromen, om versnippering tegen te gaan, wat meer op elkaar af te stemmen.

Een wantrouwend oordeel zou er als volgt uit kunnen zien. Onder het mom van een actief stimuleringsbeleid, dat vooral via de derde geldstroom zou moeten verlopen, lijkt op het terrein van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek een nieuwe bezuinigingsoperatie te gaan plaatsvinden. Deze operatie houdt niet alleen een sanering en stroomlijning van het door de overheid gefinancierde opdrachtonderzoek in, maar ook een poging tot financiering van dit door de overheid gewenste onderzoek via de eerste en de tweede geldstroom. Dit alles met een beroep op het maatschappelijk nut en de behoefte aan maatschappelijke beïnvloeding van sociaal-wetenschappelijk onderzoek.

Een bezonken oordeel zou genuanceerder uitvallen, maar daarvoor biedt de nota onvoldoende houvast. In afwachting van nadere informatie lijkt het daarom juist een definitief oordeel voorlopig op te schorten. Wel lijkt het verstandig een aantal gevaren goed in het oog te houden. Het eerste gevaar van dit beleid is, de nota zegt het zelf al, oversturing en overregulering. Een tweede gevaar is centralisering. Het in de nota voorgestelde sterke NWO-gebiedsbestuur krijgt wel erg veel macht en invloed toegedacht: zeggenschap over het onderzoek in de tweede geldstroom evenals advisering over het onderzoek in de eerste en derde geldstroom. Daarbij komt nog dat dit gebiedsbestuur kan gaan beschikken over een hoogwaardig ondersteunend apparaat, waarvoor het SISWO-potentieel gebruikt zal worden. In de werkwijze van dit apparaat schuilt het derde gevaar: bureaucratisering. Waakzaamheid, of men nu tot welwillendheid of wantrouwen geneigd is, blijft gewenst. In ieder geval tot de volgende aflevering van dit feuilleton.